

Innst. S. nr. 320

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

St.meld. nr. 23 (2008–2009)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Bibliotek Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innleiing

1.1.1 Føremål

Eit overordna mål i kulturpolitikken er å sikre at alle får tilgjenge til kunst og kulturopplevingar og høve til å uttrykkje seg gjennom kunst og kultur, uavhengig av geografi, økonomiske og sosiale skiljelinjer. Regjeringa vil realisere kulturloftet gjennom ei opptrapping av kultursatsinga til 1 prosent av statsbudsjettet innan 2014. Regjeringa vil også synleggjere det fleirkulturelle perspektivet på alle felt i kulturlivet og medverke til å skape betre møtestader. Noreg skal vere eit inkluderande samfunn der alle, uavhengig av økonomisk og sosial bakgrunn, har like rettar, plikter og vilkår for å delta i samfunn og arbeidsliv. Regjeringa vil også satse på kunnskap og utdanning.

Biblioteka er møtestader og arenaer som kan medverke til å nå Regjeringa sine overordna mål for kultur og kunnskapspolitikken. Bibliotek er med på å styrkje demokratiet og ytringsfridomen gjennom å

- sikre kunnskap og informasjon for alle
- formidle og forvalte norsk skriftkultur og litteratur
- formidle kunnskap om kultur og ulike samfunnstilhøve
- medverke til leselyst og lesedugleik
- gje tilgang til teknologi

- vere ein møtestad og sosial arena for mange ulike grupper.

Det går fram av meldinga at hovudføremålet er å utvikle robuste og omstillingsdyktige bibliotek som kan tilby alle innbyggjarane betre bibliotektenester. Dette er ei viktig oppgåve som ikkje minst handlar om å styrkje og vidareutvikle ein offentleg møteplass for kultur- og kunnskapsformidling, tufta på demokrati og ytringsfridom.

Utfordringane i biblioteka viser at det er behov for ein overordna politikk som kan medverke til at biblioteka tek i bruk løysingar og byggjer struktur, som er robuste nok til å møte morgondagens utfordringar. Det er viktig at biblioteka i størst mogeleg grad arbeider i same retning og tek i bruk løysingar som gjev brukarane bibliotektenester med høg kvalitet. Det er behov for klarare mål og krav, betre ansvarsfordeling og satsingsprogram for å oppnå ei slik utvikling.

Regjeringa vil oppnå dette gjennom å:

- setje fart i samarbeidet mellom biblioteka og stimulere til samordning og samdrift av bibliotektenester lokalt og regionalt
- utvikle den nasjonale samordninga av arkiv-, bibliotek-, og museumssektoren
- opparbeide ny kompetanse i biblioteka
- vidareutvikle digitale fellestenester for biblioteka og utvikle bibliotekas kompetanse på å yte tenester i den digitale kunnskapsallmenningen
- utvikle folkebiblioteka som møtestad, kulturarena og samfunnsaktør
- fremje folkebiblioteka som læringsarena og i særleg grad utvikle biblioteka som arena for leselest og lesedugleik
- betre og utvikle skulebiblioteka
- utvikle bibliotektilbodet til spesielle grupper.

1.1.2 *Innhaldet i meldinga*

I det noverande biblioteklandskapet er ansvaret for bibliotektenestene klart fordelte mellom stat, fylkeskommune og kommune. Hovudmønsteret i denne oppgåvedelinga vil ikkje bli endra i tida som kjem, men departementet vil i samråd med andre relevante departement vurdere om det kan vere tenleg med ei nærare samordning eller samanslåing av bibliotekoppgåver i Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling – eventuelt om det kan vere ei løysing å overføre bibliotekoppgåver frå ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket. Hovudinnretninga vil elles vere at kommunane og fylkeskommunane framleis skal ha ansvaret for folkebiblioteka, men at kommunane i større grad bør samarbeide om bibliotektenestene. I meldinga vert det gjort framlegg om å prøve ut ei meir fleksibel organisering av bibliotektenestene på lokalt og regionalt nivå, og å prøve ut samarbeidsmodellar til dømes etter vertskommunemodellen, jf. meldinga pkt. 9.3.2.

For å styrkje samarbeidet og samspelet mellom forvaltningsnivåa, vert det gjort framlegg om å etablere ei friviljug ordning med samarbeidsavtaler mellom staten og fylkeskommunane. Desse samarbeidsavtalene skal vere verkøy for å gjennomføre nasjonal politikk og nasjonale satsingsprogram og stimulere til fylkeskommunale og kommunale handlingsplanar på bibliotekområdet.

I meldinga vert det varsla at lov om folkebibliotek skal reviderast. Kompetansekravet for fagutdanna biblioteksjef og dispensasjonsordninga vert drøfta og ulike alternativ vert synleggjorde. Det vert tilrådd å fjerne lovkravet om at det skal finnast eit fylkesbibliotek i kvart fylke, og i lovverket vil ein i staden leggje vekt på dei oppgåvene som skal løysast på fylkeskommunalt nivå. Føremålet med desse endringane er å leggje til rette for meir fleksibel organisering av bibliotektenestene, og stimulere til samarbeid om personalressursar og kompetanse på tvers av kommunegrensene.

Vidare vil Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet starte eit arbeid for å harmonisere lovverket på heile bibliotekfeltet for å styrkje lånesamarbeidet og ressursutvekslinga mellom biblioteka. Felles retningslinjer for lånesamarbeid vert reviderte og departementet vil vurdere å fastsetje forskrift for lånesamarbeid og registrering med heimel i folkebiblioteklova § 3. Lov om opphavsrett til åndsverk er under revisjon, og departementet vil også starte arbeidet med å revidere lov om pliktavlevering av allment tilgjengelege dokument.

I tillegg til å stimulere til ei organisatorisk utvikling av bibliotektenestene på lokalt og regionalt nivå, vil den statlege satsinga på bibliotekfeltet framover omfatte fleire konkrete initiativ, i tillegg til dei tiltaka som vert varsla i digitaliseringsmeldinga. Både det

samiske og det nynorske perspektivet skal inkludera i satsingane, som vil verte nærare konkretisererte:

- Kompetanseutvikling: Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere tiltak for å styrkje og utvikle kompetansen i heile biblioteksektoren. Eit kompetanseutviklingsprogram vil verte vurdert.
- Modellbibliotek: For å styrkje møteplassfunksjonen i folkebiblioteka vil Kultur- og kyrkjedepartementet arbeide for å synleggjere folkebibliotek som kan vise til god funksjonalitet og gode partnerskap.
- Nasjonalt leseår 2010 og eit nasjonalt leseløft i perioden fram mot 2014: Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap etablere eit nasjonalt leseår i 2010 som start på eit nasjonalt leseløft i perioden 2010–2014, retta mot både barn, unge og vaksne.
- Nasjonal aktør i Den kulturelle skulesekken. Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil styrkje litteraturformidling, leselyst og lesedugleik ved å utnemne Norsk Forfatter-sentrum som nasjonal aktør for litteratur i Den kulturelle skulesekken, og ved å utvikle folkebiblioteka som arena for lesing og litteraturformidling.
- Digital kompetanseheving i folkebibliotek: Fornyings- og administrasjonsdepartementet har gjeve støtte til eit pilotprosjekt som skal styrkje folkebiblioteka som arena for digital kompetanse. Prosjektet skal leggje grunnlaget for slike satsingar i alle større folkebibliotek.
- Skulebibliotekutvikling: Kunnskapsdepartementet har sett i verk eit eige program for skulebibliotekutvikling i perioden 2009–2012. Programmet inneheld tiltak for å styrkje lesing, kompetanseutvikling og kunnskapsdanning, informasjonskompetanse og statistikk, regelverk og samarbeid.
- Biblioteksøk: Nasjonalbiblioteket i samarbeid med ABM-utvikling vil etablere ei teneste med felles søk i alle bibliotekatalogane i norske bibliotek og ei ordning med brukarinitiert fjernlån. Ei slik teneste er viktig også for på sikt å realisere eit felles søk på tvers av arkiv, bibliotek og museum.
- Frikjøpe verna materiale: Nasjonalbiblioteket vil gjennomføre prøveprosjektet Bokhylla.no der verna materiale vil bli frikjøpt og gjort allment tilgjengeleg digitalt.
- Nasjonale lisensar: Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere korleis arbeidet med nasjonale lisensar bør utviklast vidare.
- FoU på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet: Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepar-

tementet vil i fellesskap vurdere tiltak som kan styrkje forskning og utvikling på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet.

Eit grunnleggjande perspektiv i meldinga er at den digitale utviklinga vil ha ein grensesprengjande verknad på bibliotektenestene framover. Samstundes med denne meldinga vert det også lagt fram ei stortingsmelding om digitalisering og digital formidling av kultur- og kunnskapskjelder i kulturfeltet. Dei to meldingane vil i nokon monn vere overlappende.

1.1.3 Samfunnsoppdraget til biblioteka

Verdigrunnlaget og legitimiteten til biblioteka byggjer på tanken om at kunnskap og utdanning skal vere tilgjengeleg for alle, uavhengig av sosiale, økonomiske og geografiske skiljeliner. Dette gjeld alle typar bibliotek, fag- og forskingsbibliotek, folkebibliotek og skolebibliotek. Biblioteka skal gje den enkelte høve til læring og personleg utvikling heile livet gjennom. Fag- og forskingsbiblioteka skal hjelpe utdanningsinstitusjonane til å nå måla sine når det gjeld læring og forskning.

Biblioteka forvaltar viktige delar av dei fysiske og digitale kunnskaps- og informasjonsressursane i samfunnet på vegner av fellesskapen. Dei forvaltar ein sentral del av kultur- og kunnskapsallmenningen, skal skape breitt tilgjenge til informasjonskjeldene og leggje til rette for bruken av dei. På den eine sida skal biblioteka bevare og forvalte kjelder uavhengig av raskt skiftande teknologiske og andre endringar, og på den andre sida skal dei fornye tenestene sine og utvikle seg i takt med utviklingstrekk og behova i samfunnet.

Folkebiblioteka er viktige, sjølvstendige kulturarenaer og målberarar av grunnleggjande fellesverdier. Eit besøk på biblioteket kan by på eit stort spekter av opplevingar der det målretta søket etter spesifikke informasjonskjelder går hand i hand med det tilfeldige møtet med det uventa, anten dette er av kulturell, sosial eller kunnskapsmessig art. Slik kan eit bibliotekbesøk stimulere fantasien, og setje i gang kreative prosessar. Dette er ikkje minst viktig med tanke på at barn og unge er blant dei mest aktive brukarane av biblioteket.

Fag- og forskingsbiblioteka har ei særleg oppgåve som forvaltarar av fagleg og akademisk dokumentasjon og litteratur, både på norsk og på andre språk, innanfor dei ulike fagområda. Samstundes skal dei vere tilrettelagde, fysiske læringsarenaer som gjev tilgjenge til nødvendige hjelpemiddel, informasjon, kunnskapskjelder, utstyr og informasjonskompetanse. Fag- og forskingsbiblioteka tener også den demokratiske rolla gjennom å gjere kunn-

skap fritt tilgjengeleg for studentane, og dei medverkar til at kunnskap vert ein utviklingsfaktor mellom anna gjennom kunnskapsorganisering og ved å utvikle kritisk sans hos studentane.

Spesielt folkebiblioteka er heilt sentrale formidlarar av språklege og litterære uttrykksformer i dagens samfunn. Eitt av kjenneteikna ved folkebibliotek er at dei spelar ei spesiell rolle når det gjeld å formidle skjønnlitteratur. Dei har difor ei nøkkelrolle i arbeidet for å styrkje og formidle norsk skriftkultur og litteratur, og er viktige samarbeidspartnarar i arbeidet for å styrkje leseopplæringa. Folkebiblioteka er naturlege og sjølvsgde aktørar i arbeidet med Den kulturelle skulesekken i alle kommunar både som arena for litteraturformidling og som utviklar av ulike tilbod.

Biblioteka skal formidle informasjon og kunnskap om kultur og andre samfunnstilhøve og på den måten medverke til å utvikle demokratiet og ytringsfridomen. I dette ligg også ein skyldnad til å skape forståing og respekt for kulturelt mangfald, anten dette mangfaldet botnar i etniske, religiøse, sosiale eller geografiske tilhøve.

Biblioteka skal vidare leggje til rette for at alle innbyggjarane kan velje eit aktivt liv ut frå personlege føresetnader. Tilgjenge til relevant informasjon og kunnskap er ein grunnleggjande føresetnad for at enkeltindivid kan vere deltakarar i eit levande demokrati og aktive samfunnsdeltakarar. Gjennom å gje tilgjenge til teknologi, rettleiing og opplæring kan biblioteka medverke til å auke digital kompetanse.

Biblioteka er kultur- og samfunnsinstitusjonar som ikkje berre organiserer samlingar av informasjonsberarar, det vere seg bøker og anna materiale, fysisk så vel som digitalt. Biblioteka skal òg vere fysiske møteplassar og læringsarenaer som tek vare på det kulturelle og demografiske mangfaldet, og som formidlar kunnskap og kultur i bibliotekarealet.

Biblioteka er òg institusjonar der det oppstår sosiale prosessar mellom menneske knytte til kulturformidling, kunnskap og læring. Her spelar bibliotekaren ei viktig rolle som formidlar, rettleiar og samtalepartnar. Biblioteka er difor ein stad i samfunnet der ein kan utvikle møtestader på tvers av ulike samfunnsgrupper. Dette er viktige faktorar for å styrkje demokrati, ytringsfridom, integrering, inkludering og livskvalitet i samfunnet.

Som institusjonstype har bibliotek tilretteleggjande oppgåver som skal sikre at informasjon og kunnskap skal vere tilgjengeleg for alle, og på mange ulike språk. Slik sett kan det seiast at samfunnsrolla til biblioteka ligg i skjeringspunktet mellom kulturpolitikk, utdanningspolitikk og ein politikk for å styrkje demokratiet.

1.2 Samandrag

1.2.1 *Revisjon av norske lover*

Det går fram av meldinga at lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) er under revisjon. Dette er i første rekkje for å gjere den lettare tilgjengeleg. Det skal også vurderast endringar som følgje av utviklinga både her til lands og innanfor EØS.

Tilbod om dataspel kan vere med på å gjere biblioteka attraktive for nye grupper. Spel er eit sosialt medium, det gjev gode felles kulturopplevingar og er eit kulturuttrykk som alle bør få tilgjenge til. Regjeringa vil greie ut dei opphavsrettslege problemstillingane knytte til ei innkjøps- og utlånsordning for norske dataspel gjennom den pågåande revisjonen av åndsverklova.

Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument av 9. juni 1989 nr. 32 pålegg alle som gjev ut informasjon å avlevere trykte dokument til staten ved Nasjonalbiblioteket. Departementet vil ta initiativ til å revidere lova i nær framtid.

1.2.2 *Kunnskapsallmenning i ei digital tid*

Det digitale perspektivet vil på mange måtar vere eit tverrgående og overgripande perspektiv som grip inn i alle typar bibliotek, og som vil prege all utvikling av bibliotektenester i tida framover.

Samstundes med denne meldinga vert det også lagt fram ei melding om digital bevaring og formidling av kulturarv. Digitaliseringsmeldinga er ei overordna melding som skisserer ein nasjonal strategi for korleis ein skal arbeide for å bevare, gjere tilgjengeleg og formidle samlingane på kulturområdet ved å bruke digital informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Bibliotek- og digitaliseringsmeldingane skal utfylle kvarandre, men det vil vere vanskeleg å lage eit knivskarpt skilje mellom dei. Dei to meldingane vil difor i nokon monn vere overlappende.

I kap. 7 Kunnskapsallmenning i ei digital tid vert det streka under at det er eit viktig mål å leggje grunnlaget for at ei teneste med felles søk i bibliotek-katalogane og ei teneste med brukarinitiert fjernlån, kan realiserast innan rimeleg tid. I 2008 har Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling starta prosjektet Biblioteksøk som i første omgang skal erstatte Samkatalogen, men som i neste omgang skal utvidast til ei teneste med brukarinitiert fjernlån. Opprettinga av Biblioteksøk vil vere ein viktig føresetnad for også å kunne utvikle eit søk på tvers av arkiv, bibliotek- og museumssektoren. Nasjonalbiblioteket vil ha hovudansvaret for å nytte kompetanse, teknologi og ressurser for å utvikle Biblioteksøk. Det vil vere behov for å stimulere aktørane til å oppgradere teknologisk infrastruktur slik at dei kan delta i ei slik teneste.

I kapitlet vert det òg vist at metadata og katalogdata av god kvalitet er ein føresetnad for å kunne tilby ei teneste som Biblioteksøk. Nasjonalbiblioteket skal arbeide vidare med å forenkle arbeidet med Nasjonalbibliografien. Målet bør vere at kvart dokument vert katalogisert ein gong, og at det vert lagt til rette for enkel gjenbruk av metadata ved andre institusjonar.

For å kunne gje differensiert tilgjenge til digitalt materiale avhengig av kva status den enkelte brukaren har, er det nødvendig med gode tilgangsordningar. Slike autoriseringsløyser for biblioteka må byggje på dei tenestene som alt er etablerte gjennom Feide i universitets- og høgskulesektoren, og MinSide som er etablert av Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Digitaliseringsspørsmål vert grundig drøfta i stortingsmeldinga om digitalisering. I denne meldinga vert det gjort nærare greie for Nasjonalbibliotekets digitaliseringsprogram, som er ei systematisk satsing på å digitalisere norsk publisert innhald i stor skala. Satsinga vert sett i samanheng med satsingar internasjonalt, og det vert gjort greie for nokre andre digitaliseringsløyser i arkiv-, bibliotek- og museumssektoren i Noreg.

Digitalisering er svært kostnadskrevjande, og det vil også koste mykje å vedlikehalde og drifte det digitaliserte materialet. Det er også knytt varige driftskostnader til digital langtidslagring. Kostnader knytte til å gjere verna materiale digitalt tilgjengeleg er også ein viktig del av reknestykket. Det vert gjort greie for desse problemstillingane på eit overordna nivå i denne meldinga.

Nasjonalbiblioteket samarbeider på ulike måtar med opphavsrettsorganisasjonane for å finne måtar å frigje verna materiale. Gjennom pilotprosjektet om Nordområda er det gjeve allment digitalt tilgjenge til om lag 1 400 bøker og tidsskriftartiklar. Gjennom det nye prosjektet Bokhylla.no er det planlagt å digitalisere og gjere tilgjengeleg litteratur frå dei tre tiårsbolkanane 1790-åra, 1890-åra og 1990-åra. Ein del av dette materialet er framleis under opphavsrettsleg vern. Kultur- og kyrkjedepartementet har oppnemnt ei arbeidsgruppe som har fått som mandat å greie ut betalingsmodellar og ei konkret betalingsløyser for å kunne gje ope tilgjenge til materialet.

Avhengig av korleis prosjektet Bokhylla.no utviklar seg, kan det på sikt danne modell for ein avtalelisens for digitalt materiale. Slike lisensar kan utviklast vidare i eit samarbeid mellom samlingsforvaltarar og samlingseigarar og på sikt også omfatte andre typar materiale.

Arbeidet med nasjonale lisensar skal utviklast vidare. Dette arbeidet må vere del av ein overordna strategi for tilgjengeleggjering av digitalt materiale i eit kultur- og kunnskapsperspektiv. Kultur- og kyrk-

jedepartementet vil difor i samarbeid med Kunnskapsdepartementet vurdere korleis arbeidet med nasjonale lisensar skal utviklast vidare.

Eit anna viktig aspekt i arbeidet med å gjere digitalt publisert materiale tilgjengeleg er arbeidet med lisens- og konsortieavtaler. Dette omfattar avtaler om tilgjenge til ulike databasar og tidsskrifter i elektronisk format som særleg fag- og forskingsbiblioteksektoren er avhengige av. I stor grad vil dette gjelde relativt spesialisert utanlandsk fag- og forskingslitteratur, men det vil også kunne gjelde tilgjenge til allmenne digitale kjelder som også den vanlege folkebibliotekbrukar vil ha behov for. I meldinga vert det vist til at det ikkje vil vere samfunnsøkonomisk lønsamt å byggje opp kompetanse på lisens- og konsortieavtaler i enkeltinstitusjonar i biblioteksektoren i Noreg. Departementet vil vurdere korleis arbeidet med lisens- og konsortieavtaler skal utviklast vidare. Det bør også utviklast eit nærare samarbeid om konsortieavtaler i Norden og i Europa.

I meldinga vert det også vist til at det i dag er for få artiklar som vert publiserte i opne institusjonsarkiv, men at institusjonane i universitets- og høgskulesektoren arbeider med å gjere det til eit krav at tilsette skal publisere i desse. Kunnskapsdepartementet har no starta eit arbeid for sjå på korleis ein kan styrkje arbeidet med Open Access i Noreg. Kunnskapsdepartementet har bede Noregs Forskningsråd og Universitets- og høgskolerådet om innspel til korleis dette kan skje. Kunnskapsdepartementet vil vurdere kva prinsipielle avklaringar som bør gjerast, og kva tiltak som kan stimulere til auka bruk av Open Access.

Auka grad av digitalisering opnar for eit større behov for digitale formidlingstenester. Tenester som vert utvikla i dei største samlingsbevarande institusjonane med statleg støtte, må finansierast gjennom tilskotet til desse institusjonane. Når det gjeld andre typar digitale tenester som er utvikla og drifta til dømes i større folkebibliotek, vil det vere nødvendig å nærare vurdere organisering og finansiering. Døme på slike tenester er Ønskebok.no med fleire. Kultur- og kyrkjedepartementet vil difor få utgreidd ulike modellar for organisering og finansiering av slike digitale tenester.

Departementet vil elles følgje opp Norsk kulturråds arbeid med å gjere innkjøpsordninga for musikk medieuavhengig.

TILTAK OG STRATEGIAR

- Nasjonalbiblioteket vil i nært samarbeid med involverte aktørar realisere Biblioteksøk med utgangspunkt i moderniseringsbehov i Norsk samkatalog for bøker, og ei teneste med brukarinitiert fjernlån. Det vil vere behov for å stimulere folkebiblioteka til å oppgradere den teknolo-

giske infrastrukturen slik at dei kan delta i ei slik teneste.

- Nasjonalbiblioteket vil forenkle arbeidet med Nasjonalbibliografien. Målet bør vere at kvart dokument vert katalogisert ein gong, og at det vert lagt til rette for enkel gjenbruk av metadata ved andre institusjonar.
- Nasjonalbiblioteket vil avklare opphavsrett og personvernspørsmål slik at mest mogeleg av det digitaliserte materialet kan gjerast tilgjengeleg. Prosjektet Bokhylla.no kan på sikt danne modell for ein avtalelisens for digitalt materiale.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og andre involverte aktørar vurdere korleis arbeidet med nasjonale lisensar skal utviklast vidare.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil vurdere korleis arbeidet med lisens- og konsortieavtaler skal utviklast vidare, og i særleg grad vurdere samarbeid i Norden og i Europa.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil få utgreidd ulike modellar for organisering og finansiering av digitale tenester i folkebiblioteka.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil følgje opp arbeidet med å gjere innkjøpsordninga for musikk medieuavhengig.

1.2.3 Samarbeid og fordeling av ansvar

Ressursdeling og fjernlånsamarbeid er ryggraden i det nasjonale biblioteknettverket. I kap. 8 Ressursdeling og fjernlån vert det gjort nærare greie for dette samarbeidet og omfanget av ressursdeling mellom bibliotektypene. Det vert slått fast at det er eit mål å finne mekanismar som kan styrkje ressursdelinga og samarbeidet mellom biblioteka, ikkje minst med tanke på ein komande forventet auke i det fysiske fjernlånet når Biblioteksøk vert innført. Departementet gjer framlegg om å fjerne tilskotet til Fjernlånsentralen ved Deichmanske bibliotek, og i staden nytte midlane til å styrkje fjernlånsamarbeidet på andre måtar, som til dømes transportordningar og andre mekanismar som kan styrkje ressursdelinga. Ei vidare utvikling av Nasjonalbibliotekets depotbibliotek vil vere eit viktig tiltak. Alternative leveringsmåtar for bibliotekmateriale, som til dømes Bok-i-butikk, skal også vurderast.

I meldinga vurderer ein framlegget i bibliotekutgreinga om ei felles biblioteklov for folke- og fagbiblioteka for å styrkje saumlause tenester i biblioteknettverket.

Departementet kan ikkje sjå at det har kome fram argument som i tilstrekkeleg grad underbyggjer at det er behov for ei felles biblioteklov som femner om heile biblioteksektoren. Departementet konkluderer difor med at det ikkje er nødvendig å utforme ei felles biblioteklov for heile biblioteksektoren for å nå målet

om eit betre samarbeidande biblioteknettverk. Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kyrkjedepartementet har ansvaret for å finne andre måtar som sikrar eit godt samarbeid om bibliotektenestene på tvers av sektorane.

Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kyrkjedepartementet vurderer det difor som ei betre løysing å harmonisere og revidere det eksisterande lovverket under begge departement, for å oppfylle det felles ansvaret det er å sikre brukarane gode bibliotektenester. Ein slik gjennomgang må også ha som mål å utvikle eit lovverk som er betre tilpassa utfordringane i biblioteksektoren, og som opnar for meir fleksible løysingar for drift og organisering av bibliotektenestene.

Kunnskapsdepartementet varslar at det vil bli oppretta ei gruppe som skal greie ut nye lovføresegner i universitets- og høgskulelova for å støtte opp under deltakinga i biblioteksamarbeidet for universitets- og høgskulebiblioteka.

I ein prosess for å harmonisere lovverket vil Kultur- og kyrkjedepartementet også vurdere ei rekkje justeringar i biblioteklova. Dette omfattar

- justeringar i føremålsparagrafen til folkebiblioteklova, særleg knytte til ansvaret for aktiv formidling og møteplassfunksjon
- organisering og drift av bibliotektenester med tanke på å opne for meir fleksible organisatoriske løysingar
- fylkeskommunens ansvar for bibliotektenester
- kompetansekravet i folkebiblioteklova og behovet for fleksibilitet i organiseringa av tenester
- krav til og standardar for folkebibliotekdrift

I kap. 9 Organisering og drift av bibliotektenester lokalt og regionalt – er dei mange utfordringane særleg innanfor folkebiblioteksektoren nærare drøfta. Folke- og fylkesbiblioteka har spesielle utfordringar knytte til forventningar om eit betre bibliotektilbod, samstundes som mange folkebibliotek strevar med å halde eit tilstrekkeleg høgt nivå, både fagleg og personalmessig. Det er grunn til å vere uroa for den kvaliteten på tenestetilbodet som ein i dag får i mange folkebibliotek. Mange kommunar har i dag vanskar med å skaffe fagutdanna biblioteksjef, og mange kommunar har færre enn eitt årsverk i biblioteket. Folkebiblioteka har mange stader ikkje nok ressursar til å gje eit tilfredstillande tilbod.

Det er behov for å opparbeide ny kompetanse i folkebiblioteka innanfor ei rekkje område, ikkje minst leiarutvikling og digital kompetanse. Desse utfordringane vil i framtida krevje tettare samarbeid om bibliotektenestene på tvers av kommunegrensene. I eit slikt samordningsperspektiv vert også framtida for dei tenestene som i dag vert utførte av fylkesbiblioteka, drøfta.

Alle typar bibliotek vil dei komande åra måtte navigere i eit landskap som vil vere prega av sterke innslag av tradisjonelle bibliotektenester kombinert med ein aukande bruk av digital teknologi. I eit slikt blandingslandskap er det viktig å stimulere til eksperimentering og utprøving av nye måtar å skape gode bibliotektenester på. Det vil vere direkte feil å freiste å stake ut fasitløysingar når utvikling og tendensar krev dynamikk, kreativitet og fleksibilitet. Bibliotek som både tek opp i seg dei tradisjonelle kjennemerka og kombinerer dei med det digitale potensialet, vert i somme samanhengar kalla hybridbibliotek. Utan omsyn til kva ein kallar framtidsbiblioteka vil dei måtte utvikle seg i ei kombinasjonsretning.

Kommunane har ansvar for folkebiblioteka, men meldinga drøftar moglege verkemiddel for å stimulere til meir fleksibel og tenleg organisering av bibliotektenestene på tvers av eksisterande kommunegrensar. Folkebiblioteka vil i framtida ha klare behov for å utvikle dei samla bibliotektenestene. Dette må tuftast både på dei klassiske bibliotekfunksjonane og det digitale potensialet. Styrande for denne utviklinga vil vere dei behova brukarane har for biblioteka som tenesteytarar.

I meldinga vert tiltak som kan styrkje organisatoriske løysingar tufta på samarbeid og samspel innanfor biblioteksektoren lokalt og regionalt, drøfta nærare. Dette omfattar konkret samarbeid om drift av biblioteka eller eit tettare samarbeid om viktige utviklingsspørsmål for biblioteka, som kompetanseutvikling, spesialisering og ansvarsdeling av bibliotektenester. I tida framover vil departementet medverke til å setje fart i samarbeidet mellom biblioteka, og stimulere til samordning av bibliotektenester regionalt og lokalt. Målet er å prøve ut ulike organisasjonsmodellar og gje rom for kreativ og fleksibel utprøving med basis i til dømes vertskommunemodellen, slik ABM-utvikling nyleg har sett i verk utgreiingar om.

I meldinga vert det vist til at fylkesbiblioteka er svært ulike, og at det i ulik grad er teke grep for å utvikle biblioteksektoren i dei enkelte fylka. Dagens lovkrav om at kvar fylkeskommune skal ha eit fylkesbibliotek vert drøfta, og det vert konkludert med at i den komande revisjonen av biblioteklova bør ein fjerne dette kravet, og i lovteksten heller leggje vekt på dei oppgåvene som må løysast på fylkeskommunalt nivå, og ikkje kva institusjon som skal løyse dei.

For å styrkje samarbeidet mellom staten og fylkeskommunane om bibliotekutvikling, gjer departementet framlegg om ei ordning med friviljuge samarbeidsavtaler. Føremålet er å forankre nasjonale målsetjingar regionalt og lokalt, kanalisere statlege satsingar meir effektivt og målretta, og stimulere til fylkeskommunale og kommunale bibliotekplanar.

I kapitlet vert også dagens kompetansekrav i biblioteklova og behovet for eit kompetanseløft i

heile biblioteksektoren drøfta. Det vert konkludert med at dispensasjonsordninga er statisk og lite framtidretta. Ulike alternativ vert drøfta. Departementet vil kome attende til spørsmålet om ein skal halde fram med kompetansekravet og dispensasjonsordninga i den komande revisjonen av biblioteklova.

Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil elles i fellesskap vurdere kva for tiltak som er nødvendige for å styrkje og utvikle den samla kompetansen i biblioteksektoren. Det ligg no føre eit utkast til rammeprogram for eit kompetanseutviklingsprogram som kan danne eit godt grunnlag for vidare politikktutforming. Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil også vurdere nærare behovet for å evaluere grunnutdanninga i bibliotekfag på ny.

Ansvaret på nasjonalt nivå for å samordne og utvikle bibliotekfeltet både mellom Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet, mellom dei ulike forvaltningsnivåa, og på tvers av arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet er også ein viktig del av samarbeids- og samordningsperspektivet. I kap. 10 Nasjonal samordning av arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet vert evalueringa av ABM-utvikling gjennomgått, og det vert drøfta korleis ein kan styrkje potensialet for eit auka tverrsektorielt samarbeid.

I meldinga vert det halde fast ved at det også i framtida vil vere nødvendig både å syte for betre samordning og samarbeid internt i biblioteknettverket, støtte utviklingsarbeid i folkebibliotek og tenkje fellesløysingar og samarbeid på tvers av arkiv-, bibliotek- og museumssektorane. Det er behov for å gjennomgå retningslinene til ABM-utvikling, for å tydeleggjere institusjonens ansvar og oppgåver. Eit viktig siktemål vil vere å klargjere grensdraginga mellom ABM-utvikling og dei samlingsforvaltande institusjonane på ABM-feltet. Departementet vil, i samråd med relevante departement og styret for institusjonen, vurdere om det kan vere tenleg med ei nærare samordning eller samanslåing av bibliotekoppgåver i Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling – eventuelt om det kan vere ei løysing å overføre bibliotekoppgåver frå ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket.

Som det er gjort nærare greie for i digitaliseringsmeldinga, vil departementet etablere eit råd samansett av sentrale aktørar på ABM-feltet. Rådet skal løpande vurdere dei overordna strategiane for digitalisering med sikte på å kome med framlegg som medverkar til ei heilskapleg digital samlingsforvaltning. Rådet skal gje innspela sine til Kultur- og kyrkjedepartementet. Departementet vil utarbeide mandat for rådet.

Ei viktig oppgåve framover vil vere å styrkje statistikk- og analysearbeidet. Dette inkluderer også å følgje med på og å formidle kva som skjer internasjonalt når det gjeld kunnskapsutvikling på feltet. Det

skal utviklast ulike former for indikatorar for kva som konstituerer god tenesteutøving både i arkiv, bibliotek og museum. Med utgangspunkt i indikatorar og spesielle kartleggingsprosjekt skal det utarbeidast oppdaterte tilstandsrapportar om arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet.

Det vert slått fast at det er behov for å utvikle klarare nasjonale mål og betre samarbeidsliner slik at dei samla tenestene som biblioteknettverket gjev, er av høgast mogeleg kvalitet. Samstundes er det behov for betre dialog og klarare forventingar og forpliktingar mellom forvaltningsnivåa slik at ressursar og satsingar vert kanaliserte og utvikla på ein optimal måte.

Behovet for kompetanse på opphavsrett og personvern på ABM-feltet er i dag stort og vil truleg verte større i åra som kjem. I utgangspunktet vil det kunne vere kostnadskevjuande dersom kvar enkelt institusjon skal innhente eller bygge opp slik kompetanse sjølv. Ein logisk tanke er såleis at det bør organiserast eit velfungerande kompetansemiljø som kan sikre heile ABM-feltet slike tenester.

Departementet meiner at det vil vere nødvendig og naturleg at Nasjonalbiblioteket og Arkivverket har tilstrekkeleg kompetanse på opphavsrett og personvern som dekkjer dei behova dei kvar for seg har for å kunne gjennomføre oppgåvene sine. Med tanke på den komande satsinga på digitalisering av kulturarmateriale vil desse institusjonane ha omfattande oppgåver knytte til eiga verksemd.

Mange aktørar i ABM-feltet har behov for informasjon og rettleiing i opphavsrett, personvern og ei rad andre tilgrensande juridiske spørsmål. Likevel vil det neppe vere tenleg å skipe mange kompetanseiningar for slike juridiske saker. For å sikre fagleg kontinuitet og innsikt bør kompetansen på dette feltet samlast i Nasjonalbiblioteket og Arkivverket. Desse kompetanseiningane skal yte tenester til andre ABM-institusjonar ved behov.

Departementet meiner òg at det er behov for å styrkje den generelle FoU-aktiviteten på ABM-feltet. Departementet ser positivt på framlegget om å etablere eit eige FoU-program om bibliotekfeltet, men meiner at det er behov for å sjå forskings- og utviklingsaktivitetar på heile ABM-feltet i samanheng. Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere eit samarbeid om forskings- og utviklingsaktivitetar på tvers av sektorane.

TILTAK OG STRATEGIAR

- Statstilskotet til Fjernlånssentralen ved Deichmanske bibliotek vil verte fjerna. I staden vil departementet vurdere andre tiltak som kan medverke til å styrkje lånesamarbeidet og logistikk-systemet i biblioteknettverket. Ei vidare utvikling av Depotbiblioteket ved Nasjonalbiblioteket

vil vere eit viktig enkelttiltak. Det vil også bli teke initiativ til å prøve ut alternative leveringsmåtar for bibliotekmateriale, som til dømes Bok-i-butikk.

- Det vert utarbeidd nye, felles retningslinjer for lånesamarbeid, og Kultur- og kyrkjedepartementet vil vurdere å fastsetje forskrift for lånesamarbeid og registrering med heimel i folkebiblioteklova § 3.
- Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil harmonisere lovverket for folkebibliotek og universitets- og høgskulebibliotek for å styrkje samarbeidet mellom biblioteka.
- I ein prosess for å harmonisere lovverket på bibliotekfeltet vil Kultur- og kyrkjedepartementet også vurdere justeringar i folkebiblioteklova.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil stimulere til samarbeids- og samordningsløysingar i biblioteknettverket lokalt og regionalt. Målet er å prøve ut ulike organisasjonsmodellar, og gje rom for kreativ og fleksibel utprøving med basis til dømes i vertskommunemodellen.
- Det skal etablerast ei ordning med friviljuge samarbeidsavtaler om bibliotekutvikling mellom staten og fylkeskommunane som verktøy for å gjennomføre nasjonal politikk og stimulere til fylkeskommunale og kommunale bibliotekplanar.
- Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere kva for tiltak som er nødvendige for å styrkje og utvikle den samla kompetansen i biblioteksektoren. Eit samla kompetanseutviklingsprogram for heile biblioteksektoren vil verte vurdert.
- Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere behovet for å evaluere grunnutdanninga i bibliotekfag på ny.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil i samråd med relevante departement og styret for ABM-utvikling vurdere om det kan vere tenleg med ei nærare samordning eller samanslåing av bibliotekoppgåver i Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling – eventuelt om det kan vere ei løysing å overføre bibliotekoppgåver frå ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket.
- Det skal utviklast eit samla grep når det gjeld kartleggingar og analysar av ABM-feltet. Dette skal kunne gje samla tilstandsrapportar om ABM-feltet som kan tene som grunnlag for å vurdere vidare politikktutforming.
- For å etablere eit godt grunnlag for nødvendig samordning av digitaliseringsarbeidet, vil Kultur- og kyrkjedepartementet etablere eit råd samansett av sentrale aktørar på ABM-feltet. Departementet vil utarbeide mandat for rådet.

- Kompetanse på opphavsrett og personvern skal samlast i Nasjonalbiblioteket og i Arkivverket. Desse kompetanseeinane skal yte tenester til andre ABM-institusjonar ved behov.
- Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap vurdere eit samarbeid om forskning og utvikling på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet.

1.2.4 Biblioteket som møtestad, lærings- og kulturarena

Vidare har alle bibliotek, og særleg folkebiblioteka, ein dimensjon som legg vekt på biblioteket som møtestad, lærings- og kulturarena. Dette perspektivet er spesielt viktig med tanke på bibliotek som eit fysisk rom. Fordi dei skal fungere som læringsarena for forskarar, studentar og andre brukarar, har fagbiblioteka spesielle utfordringar. Skulebiblioteka og folkebiblioteka har både utfordringar og eit stort potensial når det gjeld leselyst, lesestimulering og kulturformidling.

I kap. 11 Biblioteket som møtestad, lærings- og kulturarena vert det vist til at bibliotekrommet i stor grad vert nytta både som møtestad, læringsarena og sosial arena. Både i folkebiblioteka og i biblioteka i utdanningssektoren ser ein at aktivitetane kjem inn i større monn. Biblioteka har på mange måtar endra rolle frå å vere rom for individuell fordjuping til å vere rom for aktivt fellesskap, og det fysiske biblioteklokalet har kvalitetar som ikkje utan vidare kan erstattast av digital distribusjon av informasjon. Den sosiale møtestaden for alle representerer ein kvalitet som må utviklast.

I meldinga vert tiltak som kan styrkje biblioteket som ein stad for oppleving, læring og kunnskapssøk drøfta nærare. Det er lagt til grunn at folkebiblioteket i større monn enn i dag bør kunne gå inn i ei sentral rolle for heile det lokale kulturfeltet. Utviklinga av folkebiblioteket både som digital tenesteforbidlar og som ein fysisk møtestad understrekar at kommunane bør tenkje både samhandling og samlokalisering for dei aktivitetane og oppgåvene som dei utfører på heile kulturfeltet. I særleg grad må folkebiblioteka vere lett tilgjengelege der folk ferdast, og dei kan også gjerne vere integrerte eller samlokaliserte med kjøpesenter, kino, togstasjon, kulturskular, museum eller andre arenaer.

Kultur- og kyrkjedepartementet vil vidareutvikle biblioteka som offentleg møtestader og arbeide for å synleggjere og framheve bibliotek med god funksjonalitet, møtestadfunksjon og gode partnerskap. Ei ordning med modellbibliotek vil verte nærare konkretisert. Departementet vil også vurdere å etablere eit prosjekt for å styrkje folkebiblioteka som samfunnsmessig brubyggjar, og stimulere til breiare sam-

arbeid og samhandling mellom biblioteka og det friviljuge organisasjonslivet.

Departementet viser elles til at forvaltninga av spelemidlane til kulturbygg skal endrast. Frå 2010 vil fylkeskommunane ha hand om alle spelemidlane som skal gå til regionale møteplassar og formidlingsarenaer for kultur. Fylkeskommunane kan velje å bruke av desse midlane til investeringar både i bibliotekbygg og bokbuss. Departementet vil utarbeide nye retningslinjer for bruken av midlane.

Biblioteket som læringsarena kan definerast ut frå at mange brukar biblioteket som arbeids- og studiestad, men også at dei brukar tid på å lese, bla i og orientere seg i samlingane. Medan biblioteka i utdanningssektoren er viktige bidragsytarar for den formelle læringa, er folkebiblioteka særleg viktige for den uformelle læringa gjennom å gje fritt tilgjenge til kunnskap og informasjon. Folkebiblioteket kan vere ein stor ressurs og samarbeidspartnar i lokale strategiar for utdanning, læring og kompetanse- og næringsutvikling.

Kultur- og litteraturformidling er viktige aktivitetar i alle folkebibliotek. I mange tilfelle vil slike aktivitetar krevje opphavsrettsleg klarering. Departementet vil vurdere ordningar som kan medverke til klarare og betre rammer for kultur- og litteraturformidling i biblioteka.

I meldinga vert det streka under at folkebiblioteka kan vere viktige arenaer for digital kompetanse. ABM-utvikling har med støtte frå Fornyings- og administrasjonsdepartementet fått midlar til å utvikle biblioteka som arena for digital kompetanse. Prosjektet vil kunne leggje grunnlaget for slike satsingar i alle større folkebibliotek.

Skulebiblioteket er læringsarena for barn og unge i grunn- og vidaregåande skule. Kunnskapsdepartementet har sett i verk eit nasjonalt program for skulebibliotekutvikling for perioden 2009–2012. Programmet omfattar tiltak for å styrkje lesing, kompetanseutvikling og kunnskapsdanning, informasjonskompetanse og statistikk, regelverk og samarbeid.

I kapitlet vert også biblioteka som arena for leselyst og lesedugleik for både barn, unge og vaksne, drøfta. Det vert understreka at biblioteket har stort potensial for å samarbeide med både skule og barnehage om å utvikle lese- og lesedugleik. Det er behov for å utvikle den kompetansen i litteraturformidling til barn og unge som dei bibliotektilsette har, og utvikle spesialkompetanse som kan dekkje fleire kommunar. Ulike typar formidlingskurs er viktige for å profesjonalisere litteraturformidlinga i biblioteka. Dette arbeidet må halde fram og knytast tettare til ulike former for biblioteksamarbeid.

Departementet er einig i at det er behov for ein nasjonal aktør på litteraturfeltet som kan medverke til å styrkje og utvikle litteraturformidlinga i Den kultu-

relle skulesekken. Det vert gjort framlegg om å utnemne Norsk forfattersentrum som nasjonal aktør for litteratur i Den kulturelle skulesekken.

Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap leggje til rette for at 2010 vert eit nasjonalt leseår, som start på eit leseløft i perioden 2010–2014 retta mot både barn, unge og vaksne. Dette vil i stor grad handle om å etablere ei nasjonal ramme for dei mange ulike lesesatsingane som i dag skjer i regi av ulike aktørar. Departementet vil vidare undersøkje nærare om det er behov for ordningar som kan medverke til klarare og betre rammer for kultur- og litteraturformidling i biblioteka.

Endeleg vert spørsmålet om å opprette ei artotekordning, ei ordning for utlån av kunst i norske bibliotek, nærare drøfta. Etter ei samla vurdering er konklusjonen at det ikkje er grunnlag for å etablere fysiske artotek eller nettportal. Departementet vil i staden nytte tilgjengelege ressursar til å styrkje digitaliseringsprosjekt ved arkiv-, bibliotek- og museumsinstitusjonar, jf. nærare omtale i digitaliseringsmeldinga. Det vil også vere viktig å styrkje det eksisterande kunstformidlingsapparatet på landsbasis for å oppnå målet om breiare kunstformidling.

TILTAK OG STRATEGIAR

- For å vidareutvikle biblioteka som offentleg møtestad og synleggjere folkebibliotek med god funksjonalitet, møtestadfunksjon og gode partnerskap, vil Kultur- og kyrkjedepartementet opprette ei ordning med modellbibliotek.
- For å stimulere til breiare samarbeid og samhandling mellom biblioteka og det friviljuge organisasjonslivet, vil Kultur- og kyrkjedepartementet etablere eit eige prosjekt som kan styrkje folkebiblioteka som samfunnsmessig brubyggjar og møtestad for grupper som i dag i liten grad deltek i kultur- og organisasjonsliv.
- ABM-utvikling har fått støtte frå Fornyings- og administrasjonsdepartementet for å utvikle biblioteka som arena for digital kompetanse. Prosjektet vil kunne leggje grunnlaget for slike satsingar i alle større folkebibliotek.
- Frå 2010 vil fylkeskommunane forvalte meir av spelemidlane som skal gå til regionale møteplassar og formidlingsarenaer for kultur. Departementet vil utarbeide nye retningslinjer for bruken av midlane.
- Kunnskapsdepartementet har sett i verk eit nasjonalt program for skulebibliotekutvikling for perioden 2009–2012. Programmet omfattar tiltak for å styrkje lesing, kompetanseutvikling og kunnskapsdanning, informasjonskompetanse og statistikk, regelverk og samarbeid.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil styrkje lese- og lesedugleik ved å utnemne Norsk Forfat-

tersentrum som nasjonal aktør for litteratur i Den kulturelle skulesekken, og ved å utvikle folkebiblioteka som arena for lesing og litteraturformidling.

- Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap leggje til rette for at 2010 vert eit nasjonalt leseår, som start på eit leseøft i perioden 2010–2014 retta mot både barn, unge og vaksne.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil undersøkje nærare om det er behov for ordningar som kan medverke til klarare og betre rammer for kultur- og litteraturformidling i biblioteka.

1.2.5 Bibliotektenester til alle

Bibliotektenester til det samiske folket, nasjonale minoritetar og andre minoritetsspråklege er nærare omtalt i kap. 12 Bibliotektenester til samer, nasjonale minoritetar og andre minoritetsspråklege. Etter biblioteklova har folkebiblioteka ansvar for å gje eit tilfredstillande tilbod til minoritetsspråklege i sine kommunar. Mange gjer eit godt arbeid, og departementet vil understreke at dette arbeidet må halde fram. Mange folkebibliotek har likevel ikkje kompetanse, eller mange nok innbyggjarar med andre morsmål enn norsk, til å gje eit breitt nok tilbod. I ein framtidig ny folkebibliotekstruktur med meir samarbeid om bibliotektenester over kommunegrensene, vil det vere naturleg å styrkje og å utvikle kompetansen og arbeidet med fleirkulturelle bibliotektenester slik at kommunane vert i betre stand til å følge opp ansvaret som dei er tillagde i biblioteklova. Staten skal difor medverke til at minoritetsspråklege får bibliotektenester.

Departementet vil understreke at Det flerspråklige bibliotek er eit viktig nasjonalt kompetansesenter og ein unik nettverksbyggjar i nasjonal samanheng. Biblioteket har funksjonar og relevans for dei minoritetsspråklege i alle landets kommunar, og dette bør utviklast i tida framover.

Sametinget har dei siste åra fått overført midlar til ei rekkje samiske kulturinstitusjonar og tiltak frå Kultur- og kyrkjedepartementet. Føremålet har vore å gje Sametinget ein meir direkte innverknad på forvaltninga av midlar til samiske kulturtiltak og institusjonar som har samisk kunst og kultur som sitt arbeidsområde.

I dag er det Sametinget som har det overordna ansvaret for å styrkje og utvikle bibliotektilbodet til det samiske folket, medan norske styresmakter har ansvaret for at ein innanfor ramma av ein nasjonal bibliotekpolitikk sikrar eit godt bibliotektilbod for alle grupper. Eit velfungerande Sametingets bibliotek, som kan vere eit kompetansesenter for alle bibliotek, er difor svært viktig.

Sametinget undersøker no om det vil vere mogeleg å innføre ei innkjøpsordning for samisk litteratur, korleis ei slik ordning bør organiserast, og kva omfang ho eventuelt bør ha. Departementet vil sjå til at det samiske perspektivet vert innarbeidd i nasjonale satsingar på bibliotekområdet.

Departementet vil også vidareføre den noverande ordninga med statstilskot til Finsk bibliotekteneste, og vil vurdere norsk-russisk bibliotekteneste i Kirkenes innanfor ramma av handlingsplanen for norsk-russisk kultursamarbeid.

Biblioteka har ei tosidig oppgåve i det fleirkulturelle samfunnet. På den eine sida skal biblioteka gjere sitt til inkludering gjennom litteratur- og kunnskapsformidling, og på den andre sida skal dei formidle kunnskap om breidda av det kulturelle mangfaldet i Noreg. For å styrkje biblioteka som bidragsytarar til inkludering, integrering og kulturelt mangfald er det behov for meir utviklingsarbeid og kompetansehevande tilbod. Det bør også satsast meir på forskning for å undersøkje potensialet som ligg i biblioteket som ein aktiv møtestad og samfunnsmessig brubryggjar.

Kap. 13 Spesielle bibliotektenester omhandlar tilrettelagd litteratur og bibliotektenester i fengsel og i helseinstitusjonar. Det er eit mål at både dei fysiske biblioteka og dei tenestene som biblioteka tilbyr, skal vere tilgjengelege for alle. Dette er eit viktig perspektiv som må byggjast inn i alle planar for å utvikle biblioteka i framtida. Arbeidet som vert utført i Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek, er av stor verdi og skal utviklast vidare.

Dei siste åra er det gjort mykje godt arbeid for å utvikle bibliotektenester i fengsla, men det vil framleis vere behov for å styrkje tenestene ved nokre av dei eksisterande fengselsbiblioteka. Ein må også sjå til at det vert oppretta bibliotek i nybygde fengsel. Særleg viktig er det å sjå til at det nye fengslet som opnar i Halden i 2010 får eit tilbod. Departementet vil følgje opp plan for bibliotektenester i fengsel slik at alle innsette får eit godt bibliotektilbod.

Departementet viser til at vi i dag har eit mangfald av helseinstitusjonar på ulike forvaltningsnivå, og at dei ulike målgruppene ved institusjonane har ulike behov. Departementet meiner at det i framtida særleg må leggjast vekt på å sikre bibliotektilbodet til barn og unge, langtidspasientar og pasientar innan rehabilitering. Departementet meiner at ansvaret for drift og finansiering av bibliotektenester i helseinstitusjonar bør leggjast til helsevesenet. For eit statleg pasientbibliotek som til dømes biblioteket ved Rikshospitalet, vil dette innebære at dagens tilskot over Kultur- og kyrkjedepartementets budsjett i framtida vert gjeve over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, og at dei statlege helseføretaka har eit ansvar for at institusjonane yter bibliotektenester til

sine pasientar. Ei slik organisering vert i dag nytta også innanfor museumssektoren, til dømes for Nasjonalt medisinsk museum og Forsvarsmuseet.

TILTAK OG STRATEGIAR

- Kultur- og kyrkjedepartementet vil syte for at det samiske perspektivet vert vareteke i nasjonale satsingar på bibliotekfeltet.
- Nasjonalbiblioteket vil arbeide vidare med å utvikle ein felles samisk bibliografi i samarbeid med dei andre nordiske nasjonalbiblioteka og eventuelt det russiske nasjonalbiblioteket.
- Sametinget vil undersøkje om det skal innførast ei innkjøpsordning for samisk litteratur, korleis ei slik ordning bør organiserast, og kva omfang ho eventuelt bør ha.
- For å styrkje biblioteka som bidragsytarar til inkludering, integrering og kulturelt mangfald, er det nødvendig med meir systematisk utviklingsarbeid på dette området.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil styrkje og utvikle Det flerspråklige bibliotek som eit nasjonalt kompetansesenter for bibliotektenester til minoritetspråklege. Biblioteket kan i aukande grad medverke som kursarrangør og koordinator for prosjekt og nettverksarbeid.
- Norsk-russisk bibliotekteneste i Kirkenes vil verte vurdert innanfor ramma av handlingsplanen for norsk-russisk kultursamarbeid som vart signert i januar 2009. Det flerspråklige bibliotek ved Deichmanske i Oslo vil framleis ha det nasjonale ansvaret for russiske bibliotektenester.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil sjå til at produksjonsnivået ved NLB vert halde oppe, og at tenestene vert utvikla i takt med den teknologiske utviklinga.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil fullføre planen for bibliotektenester i fengsel slik at alle innsette får eit godt bibliotektilbod.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil overføre ansvaret for drift og finansiering av bibliotektenester i helseinstitusjonar til helsevesenet.

1.2.6 Oppsummering av tiltak og strategiar

- Kultur- og kyrkjedepartementet vil syte for at det samiske perspektivet vert vareteke i nasjonale satsingar på bibliotekfeltet.
- Nasjonalbiblioteket vil arbeide vidare med å utvikle ein felles samisk bibliografi i samarbeid med dei andre nordiske nasjonalbiblioteka og eventuelt det russiske nasjonalbiblioteket.
- Sametinget vil undersøkje om det skal innførast ei innkjøpsordning for samisk litteratur, korleis ei

slik ordning bør organiserast, og kva omfang ho eventuelt bør ha.

- For å styrkje biblioteka som bidragsytarar til inkludering, integrering og kulturelt mangfald, er det nødvendig med meir systematisk utviklingsarbeid på dette området.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil styrkje og utvikle Det flerspråklige bibliotek som eit nasjonalt kompetansesenter for bibliotektenester til minoritetspråklege. Biblioteket kan i større grad medverke som kursarrangør og koordinator for prosjekt og nettverksarbeid.
- Norsk-russisk bibliotekteneste i Kirkenes vil verte vurdert innanfor ramma av handlingsplanen for norsk-russisk kultursamarbeid som vart signert i januar 2009. Det flerspråklige bibliotek ved Deichmanske i Oslo vil framleis ha det nasjonale ansvaret for russiske bibliotektenester.

1.2.7 Tiltak og strategiar

- Kultur- og kyrkjedepartementet vil sjå til at produksjonsnivået ved NLB vert halde oppe, og at tenestene vert utvikla i takt med den teknologiske utviklinga.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil fullføre planen for bibliotektenester i fengsel slik at alle innsette får eit godt bibliotektilbod.
- Kultur- og kyrkjedepartementet vil overføre ansvaret for drift og finansiering av bibliotektenester i helseinstitusjonar til helsevesenet.

1.3 Økonomiske og administrative konsekvensar

I meldinga vert det gjort framlegg om ei satsing på biblioteka i perioden 2010–2014.

Det vert ikkje gjort framlegg om å endre den eksisterande ansvars- og oppgåvefordelinga mellom forvaltningsnivåa på bibliotekområdet.

Det vert lagt til grunn at ein gjennom omprioriteringar innanfor eksisterande budsjettamme skal kunne frigjere midlar til konkrete satsingar.

Meldinga varslar i tillegg ei rekkje lovrevisjonar.

Generelt sett er dei tiltaka som er omtala i meldinga anten pågåande tiltak, eller tiltak som ein ønskjer å vurdere nærare i samband med dei årlege budsjettproposisjonane. I nokon grad vil det vere snakk om å omprioritere midlar i institusjonar med statleg tilskot, og i nokon grad vil det vere snakk om å stimulere til at kommunalt og fylkeskommunalt nivå medverkar til løysingar som er i tråd med overordna nasjonale målsetjingar. Det er i alle høve ein føresetnad at dei mål, strategiar og tiltak som det vert gjort framlegg om i denne meldinga, skal kunne dekkjast innanfor dei gjeldande budsjettammene.

2. KOMITEENS MERKNADER

Formål

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Britt Hildeng, Espen Johnsen og Tove Karoline Knutsen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, lederen May-Helen Molvær Grimstad, fra Senterpartiet, Trond Lode, og fra Venstre, Trine Skei Grande, er tilfreds med at det nå legges fram en stortingsmelding om bibliotek. Komiteen er også tilfreds med at Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om bibliotek som omfatter hele bredden og mangfoldet i sektoren. Meldingen gir en samlet oversikt over biblioteksområdet og legger grunnlaget for en videre utvikling og styrking av bibliotekene.

Komiteen er tilfreds med at meldingen tar til orde for å utvikle omstillingsdyktige bibliotek som kan tilby alle innbyggere bedre bibliotek tjenester. I dette ligger det at bibliotekene må tilpasse tilbudet til brukerne og utvikle kompetanse og formidlingsformer som er relevante for innbyggerne. Brukerperspektivet må være sentralt i utviklingen av bibliotekenes digitale tjenester.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke at kulturløftet har vært et viktig løft for kultursektoren og at bibliotekene er de aller mest brukte kulturinstitusjonene i landet. Bibliotekvirksomheten er underlagt ulike departementer og forvaltningsnivåer.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, registrerer at målet med bibliotekmeldingen er å legge grunnlaget for en statlig politikk, som kan bidra til at bibliotekene i alle sektorer kan møte framtidens utfordringer i en digital tid og et flerkulturelt samfunn. Dette flertallet merker seg at meldingen slår fast at bibliotekene er en viktig del av kunnskaps- og kulturpolitikken, at bibliotekene er viktige møtesteder i det flerkulturelle samfunnet og at bibliotekene skal bidra til å styrke demokrati og ytringsfrihet. Dette flertallet er fornøyd med at meldingen slår fast at folkebibliotekene fortsatt skal være gratis og skal finnes i alle kommuner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener den norske kulturarven representerer store verdier for det norske samfunn – den er vår felles historie, hukommelse og sentral som

grunnlaget for vårt moderne samfunn. Disse medlemmer ser arkiver, biblioteker og museer som helt sentrale når det gjelder ivaretagelse av vår kulturarv, og formidling av denne i dagens samfunn og til kommende generasjoner.

Disse medlemmer viser til at i et kunnskaps-samfunn som vårt, er tilgang på informasjon av avgjørende betydning, og bibliotekene har gjennom mange år vært viktige bidragsytere i så måte. Disse medlemmer ser det som en viktig offentlig oppgave å sikre tilstrekkelige bevilgninger til drift og investeringer i biblioteksektoren. Samtidig mener disse medlemmer at sektoren kan styrkes ved godt samarbeid med utdanningsinstitusjoner, lokale foreninger, frivillige entusiaster, næringsliv og fagfolk (for eksempel i utdanningssektoren). At man har et åpent og godt samarbeid med det øvrige samfunn vil styrke bibliotekene særlig med hensyn til formidling.

Disse medlemmer mener formidling er sentralt i bibliotekenes virksomhet. Disse medlemmer mener at alle de offentlige samlinger – enten det dreier seg om biblioteker, arkiver eller museer – i større grad retter seg mot publikum, slik at samlingene blir tatt mer i bruk. Økt bruk vil inspirere enkeltmennesker, styrke norsk kultur og gi glede til mange.

Disse medlemmer mener det er viktig at samlingene digitaliseres. Dette for å sikre innholdet for ettertiden og for å øke publikums tilgjengelighet. Disse medlemmer mener også samlingene bør kommunisere med folk og låne ut innhold over Internett.

Disse medlemmer mener bibliotekenes kjernevirksomhet må styrkes, men at aktivitet med hensyn til ren underholdningstilbud, som konkurrerer med privat næringsliv med fordel kan reduseres. Disse medlemmer mener dette gjelder blant annet utlån av dataspill, CD, DVD osv.

Disse medlemmer mener den fremlagte meldingen har for stort fokus på det flerkulturelle. Disse medlemmer ønsker en kulturpolitikk som i første rekke ivaretar norsk kultur og kulturarv. Disse medlemmer mener integrasjon av uttrykk fra andre kulturer bør foregå i et naturlig tempo og bør ikke være en offentlig oppgave. Norsk kultur lever i naturlig samvær med andre kulturer og trenger derfor ikke egne stimuli for å ta til seg nye impulser – de blir best tatt imot når de ikke blir forsert inn. Disse medlemmer kan derfor ikke se behov for at norske biblioteker skal bruke betydelige midler til publikasjoner på for eksempel aviser og litteratur fra innvandrernes hjemland. Unntatt fra dette er selvfølgelig fag- eller skjønnlitteratur som er viktige sett i et internasjonalt perspektiv og som er tilgjengelig på internasjonalt brukte språk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er tilfreds med at den lenge bebudede stortingsmeldingen om bibliotek endelig foreligger, men konstaterer dessverre at Regjeringen – gjennom meldingen – fortsetter å være uforpliktende med hensyn til fremtidige satsinger på bibliotekfeltet. Bibliotekmeldingen har således ikke oppfylt forventningene.

Disse medlemmer deler mye av virkelighetsbeskrivelsen og drøftingene i meldingen, men er skuffet over at de aller fleste tiltakene bare handler om å "greie ut" og "vurdere". Disse medlemmer viser til at departementet har hatt flere år på seg siden utredningen "Bibliotekreform 2014" kom i 2006 til å gjøre de nødvendige vurderinger og avklaringer, og disse medlemmer tok det nærmest for gitt at bibliotekmeldingen skulle presentere konkrete og forpliktende planer for den framtidige satsingen i biblioteksektoren.

Etter komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstres mening er det derfor skuffende at departementet understreker at de kommende satsingene på bibliotekfeltet skal skje innenfor eksisterende budsjetttrammer, og knapt nok lover en krone ekstra i årene som kommer.

Disse medlemmer vil understreke at det er mange gode forslag i "Bibliotekreform 2014" som allerede kunne vært igangsatt dersom Regjeringen bare hadde villet prioritere dette.

Komiteens medlem fra Venstre vil i denne forbindelse vise til at Venstre i hver budsjettbehandling denne stortingsperioden har prioritert biblioteksektoren ut over Regjeringens forslag til bevilgninger.

Kunnskapsallmenning i en digital tid

Komiteen deler det synet som kommer fram i meldingen om at de digitale utfordringene vil prege utviklingen i bibliotekene framover. Det vil derfor være avgjørende viktig hvordan bibliotekene settes i stand til å takle disse utfordringene framover. Bibliotekmeldingen legger et viktig grunnlag for dette. Komiteen merker seg at det også er lagt fram en melding om digital bevaring og formidling av kulturarv. Komiteen er enig med departementet om at digitalisering og formidling av digitalt materiale stiller bibliotekene overfor store utfordringer når det gjelder opphavsretten. Det er derfor viktig at kompetansen på dette feltet styrkes i sektoren.

Komiteen mener at realisering av en tjeneste som biblioteksøk vil styrke alle bibliotekenes tjenester til brukeren. Ansvar for utviklingen av dette må

ligge på et overordnet nasjonalt nivå i samarbeid med andre berørte aktører i sektoren.

Komiteen vil understreke at lisensiert materiale er svært viktige kunnskapskilder i bibliotekene, lisenser må forhandles som et nasjonalt gode, der også folkebibliotekene kan gi slik tilgang.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til meldingens omtale av arbeidet med lisenser og konsortieavtaler og at dette arbeidet skal utvikles videre. I denne sammenheng vil det også være viktig å sikre at folkebibliotekene kan tilby lisensiert materiale til sine brukere. Flertallet viser også til meldingens positive omtale av nasjonale lisenser og vil be Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet arbeide videre med omfang, organisering og finansiering av slike nasjonale lisenser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ber departementet utrede muligheten for en innkjøpsordning av lisensiert materiale til folkebibliotekene.

Komiteen vil i denne forbindelse også understreke betydningene av at universitets- og høgskolebibliotekene har et oppdatert og tilgjengelig tilbud med hensyn til lisensiert materiale. Det må være et mål at universitets- og høgskolebibliotekene til enhver tid har et fullverdig utvalg og på denne måten kan fungere som de kunnskapsbasene de er intendert å være.

Komiteen vil peke på at bibliotekene også har oppgaver knyttet til distribusjon av andre digitale kilder. Dette er verk som enten har falt i det fri eller er lisensiert med frie lisenser (GPL, Creative Commons, Creative Archive etc). Tilgangen til et slikt system bør være basert på programmerbare grensesnitt (åpne API'er) slik at flere kan både bidra med registrering av verk, og få tilgang til verk. Flere bibliotek har allerede digitalisert verk som har falt i det fri, og driver med arbeid for videre digitalisering. Komiteen mener det bør være et uttalt mål at dette materialet skal være tilgjengelig for alle. Den beste måten å være mest mulig tilgjengelig på er med åpne grensesnitt, slik at alle kan skape kanaler til verkene.

Komiteen viser til at departementet vil utrede ulike modeller for organisering og finansiering av digitale tjenester, slik at disse kan drives utover prosjektfasen. Komiteen har registrert at den Danske Styrelsen for bibliotek og medier har en god ordning både for tilskudd til utvikling/prosjekt, drift av felles tjenester til bibliotekene og evaluering av tjenestene.

Komiteen registrerer at Norsk kulturråd arbeider med en prøveordning for å gjøre musikkinnkjøps-

ordningen medieavhengig. Det arbeides også med en prøveordning med innkjøp av e-bøker under innkjøpsordningene for litteratur.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til behandlingen av Dataspillmeldingen (St.meld. nr. 14 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 79 (2008–2009)). Dataspill er i dag en viktig del av barn og unges kultur. Bibliotekene kan bidra til å skape sosiale og trygge rammer rundt dataspill og samtidig gi dette kulturuttrykket en rettmessig plass i lokale aktiviteter. Flertallet vil peke på at også kunnskap om dataspill må inngå som en del av den nødvendige kompetansehevingen i biblioteksektoren, slik at norske folkebibliotek blir istand til å arrangere kulturaktiviteter rundt dataspill. Flertallet viser i den forbindelse til Buskerud fylkesbibliotek, som låner ut "dataspillsett" med alt som trengs for å sette opp dataspillmuligheter i et bibliotek. Dette bidrar både til aktivitet i biblioteket og økt kompetanse hos personalet.

Flertallet vil også peke på at det finnes opphavsrettslige problemer rundt bruken av dataspill i bibliotekene, som må finne sin løsning.

Samarbeid og fordeling av ansvar

Komiteen ser det som positivt at meldingen legger opp til et tettere samarbeid mellom ulike bibliotek, samtidig som den åpner for utvikling av ulike typer samarbeidsmodeller. Samtidig som samarbeidet mellom ulike bibliotek styrkes registrerer komiteen også at meldingen legger opp til klarere arbeidsdeling mellom de ulike bibliotekene og de ulike institusjonene som omtales i meldingen. Komiteen er enig i at det er nødvendig og ønskelig med en slik avklaring.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at nye løsninger når det gjelder organisering av folkebibliotekene skal bygge på frivillighet, og at det fortsatt skal være bibliotek i alle kommuner.

Komiteen registrerer at stimuleringsmidler til samarbeid og samordning kan bidra til at kommunene vil prøve ut forskjellige modeller for samarbeid. Komiteen ser det utelukkende som positivt at en ønsker et tettere samarbeid mellom ulike bibliotek – men det er viktig at mange typer modeller kan vurderes og prøves ut. I dag er kommunene bibliotekiere for flere typer bibliotek, mange uten samhandling eller felles faglig styring. Det samme gjelder fylkeskommunene og staten. Derfor må det understrekes at det kreves samarbeidsløsninger på mange nivå for å kunne styrke tilbudet til publikum.

Komiteen registrerer at et kompetanseutviklingsprogram er en nødvendig satsing for å styrke bibliotekene. Bibliotekansatte i alle yrkeskategorier og fra alle deler av sektoren må være en del av et slikt kompetanseløft. Komiteen er kjent med at ABM-utvikling har utredet kompetansebehov i bibliotekene. Videre registrerer komiteen at Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet i fellesskap vil arbeide med utvikling av den samlede kompetansen i biblioteksektoren.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest mulig om å igangsette en kompetansereform gjennom et kompetanseutviklingsprogram for biblioteksektoren. Satsingen på et kompetanseutviklingsprogram skal gjelde for hele neste stortingsperiode, og tydeliggjøres gjennom en forpliktende opptrappingsplan."

Komiteen er positiv til at kommuner og fylkeskommuner utarbeider lokale og regionale bibliotekplaner. Komiteen mener at slike planer er et godt redskap for tildeling av utviklingsmidler sentralt eller regionalt.

Komiteen merker seg at departementet ikke går videre med innspillet fra bibliotekutredningen om en felles biblioteklov for alle bibliotek. Komiteen mener likevel som Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet at det kan være nødvendig med gjennomgang av eksisterende lovverk med tanke på å harmonisere lovverket til beste for brukerne. Komiteen merker seg derfor at departementet ønsker å fremme en sak om endringer i bibliotekloven.

Komiteens medlem fra Venstre viser i denne forbindelse til Venstres primære syn vedrørende dagens kulturlov. Venstre mener dagens kulturlov i for liten grad bidrar til forenkling og samling av dagens regelverk på kulturområdet. Venstre vil derfor gjennomgå dagens kulturlov og samle lovgivningen for bibliotek, arkiv og museer.

Komiteen mener det faktum at ca. 30 prosent av norske kommuner ikke har fagutdannet biblioteksjef, bekrefter at bibliotekloven av 1985 ikke har fungert godt nok. Komiteen er enig med departementet i at kompetansen blant personalet er en viktig faktor for å tilby en kvalitetsmessig, forsvarlig tjeneste.

Komiteen merker seg at meldingen tar til orde for å ta bort kravet om fylkesbibliotek i bibliotekloven.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at bibliotekkompetansen i fylkeskommunen vil ha stor betydning for å realisere de målene som ligger i meldingen. Det bør derfor fortsatt være en forankring av fylkeskommunens oppgaver i lovverket, selv om oppgavene dreies mot utvikling og rådgivning. Flertallet er positiv til at det legges opp til frivillige samarbeidsavtaler mellom staten og fylkeskommunen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er kritisk til at Regjeringen vil fjerne kravet om fylkesbibliotek i bibliotekloven. Fylkesbibliotekene er viktige ressurs- og kompetansesentra, og verdifulle bidragsytere inn mot hele biblioteksektoren. Dette medlem mener fylkesbibliotekene bør styrkes som utviklingsaktører på flere områder. Selv om det i meldingen legges opp til at enkelte oppgaver skal ivaretas av fylkeskommunen, mener dette medlem at en lovforankring av fylkesbibliotekene er viktig for å sikre fortsatt gode bibliotek tjenester på regionalt nivå.

Komiteen er tilfreds med departementets klare syn på at det er et sterkt behov for en overordnet nasjonal politikk på vesentlige områder innenfor bibliotekfeltet. Stortingsmeldingen tar fatt i, og fremmer forslag på en rekke slike områder, bl.a. formidling, digitalisering, kompetanseutvikling og tjenesteutvikling

Komiteen registrerer at departementet i meldingen tar til orde for å vurdere en endring av oppgavedelingen mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket. Komiteen støtter departementet i at en avklaring av oppgavefordeling mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket kan være naturlig.

Komiteen merker seg at meldingen vil styrke depotbiblioteket ved Nasjonalbiblioteket. Komiteen vil understreke at den viktigste delen av fjernlånet mellom norske folkebibliotek foregår mellom bibliotek på regionalt nivå. Komiteen registrerer at det vil bli tatt initiativ til å prøve ut nye leveringsmåter for bibliotekmateriale som for eksempel Bok-i-butikk. Komiteen vil peke på at den viktigste distribusjonskanalen for bibliotekmateriale er et godt utbygd nettverk av bibliotekavdelinger i hele landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke betydningen av å opprettholde ABM-utvikling som et kompetanse- og utviklingsorgan, og er skeptisk til å tillegge flere oppgaver til Nasjonalbiblioteket som i utgangspunktet er naturlige for ABM-utvikling å inneha. Nasjonalbiblioteket skal i størst

mulig grad være et operativt bibliotek, med enkelte nasjonale oppgaver.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, merker seg at Kultur- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet vil vurdere behovet for å evaluere grunnutdanningen i bibliotekfag på ny. Flertallet vil peke på at en grunnutdanning må tilpasses de dyptgripende endringsprosessene samfunnet er inne i som et resultat av den teknologiske utviklingen og hvordan dette påvirker brukeradferd og læringsbehov.

Flertallet har registrert at Kultur- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet i fellesskap vil vurdere et samarbeid om forskning og utvikling på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. Dette mener flertallet er viktig. Flertallet vil også peke på at bibliotek også grenser opp mot kultur-, medie- og kunnskapsforskning.

Biblioteket som møteplass, lærings- og kulturarena

Komiteen registrerer med tilfredshet at meldingen i sterk grad vektlegger bibliotekenes rolle som møteplasser og arenaer for læring og kultur. Komiteen merker seg at departementet vil videreutvikle bibliotekene som offentlige møtesteder. Komiteen mener det er viktig at overføringen til fylkeskommunen av forvaltningen av spillemidler til kulturbygg betyr at bibliotek inngår som en del av denne ordningen. Komiteen merker seg at også investeringsstøtte til mobile bibliotek tjenester inngår i denne ordningen.

Komiteen er tilfreds med at det for å synliggjøre bibliotek med god funksjonalitet, møteplassfunksjon og gode samarbeidsløsninger, vil departementet opprette en ordning med modellbibliotek, som skal konkretiseres. Komiteen er også positiv til at det skal stimuleres til et sterkere samarbeid mellom bibliotekene og frivillig sektor.

Komiteens medlem fra Venstre vil understreke betydningen av at det fra statlig hold legges til rette for at bibliotekene er teknologisk og bygningsmessig oppdaterte. Dette medlem mener det er nødvendig å få på plass et eget investeringsprogram for å ruste opp biblioteklokaler.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest mulig om å igangsette et investeringsprogram for biblioteklokaler. Satsingen på et investeringsprogram skal gjelde for hele neste stortingsperiode, og tydeliggjøres gjennom en forpliktende opptrappingsplan."

Komiteen vil framheve satsingen på leseår 2010 som start på et nasjonalt leseløft 2010–2014 som en svært viktig satsing. Komiteen vil i den forbindelse peke på St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening. Ein heilskapeleg norsk språkpolitikk, hvor det står at:

"I dag skortar det difor neppe på prosjekt og kampanjar av ulike slag på dette området. Utfordringa er å utnytta og samordna den kompetansen og dei røynsleane som finst, slik at prosjekta blir vidareutvikla og kvaliteten på formidlingsproduksjonane aukar."

Komiteen mener at et nasjonalt leseår med hjelp av statlig koordinering og samarbeid av eksisterende tiltak og ordninger på tvers av ulike fagfelt, vil kunne imøtekomme dette. Et nasjonalt leseår må bygge på forskning om lesing og lesekunnskaper og rettes spesielt mot utsatte grupper. Komiteen ber om at departementet starter forarbeidet med et nasjonalt leseår 2010 så snart som mulig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er tilfreds med at det nå utnevnes en nasjonal aktør for litteratur i den kulturelle skolesekken. Norsk Forfattersentrum har lang erfaring med forfatterturneer og god regional dekning. Dette mener flertallet er positivt. Flertallet vil peke på at Norsk Forfattersentrum, representerer norske nålevende skjønnlitterære forfattere. Norsk Forfattersentrum må som nasjonal aktør for litteraturen i den kulturelle skolesekken (DKS) bidra til at også litteraturproduksjoner bygget på faglitteratur, utenlandsk litteratur og litteratur av avdøde forfattere kan formidles til elevene. I tillegg må det være et samspill med regionene for å ivareta spesielle behov, som for eksempel samiske litteraturproduksjoner i Nord-Norge. Dette er et nasjonalt ansvar som bør løses på regionalt nivå.

Komiteen har registrert at mange elever til nå har hatt gleden av å oppleve litteraturproduksjoner gjennom den kulturelle skolesekken. Målsettingen med litteraturproduksjoner har vært å presentere mangfoldet av litteraturen som en kunstform, også ved hjelp av tverrfaglige kunstopplevelser. Det være seg forfattere, fortellere, illustratører, animatører, filmskapere, ja hele bredden av formidlere har vært benyttet. Litteraturproduksjoner skal berøre, provosere og ikke minst engasjere som kunstform. Komiteen er kjent med at fylkeskommunene har lagt ned betydelig arbeid i å bygge opp et stort landsomfattende nettverk. Litteraturproduksjoner fra de ulike fylkene er viderefremmet til resten av landet. Fokuset har vært på elevens opplevelse av kunstformen

litteratur. Dette er i tråd med intensjonen til St.meld. nr. 8 (2007–2008) Kulturell skulesekk for framtida, hvor det understrekes viktigheten av:

"den kulturelle skulesekken er kjernen i regjeringa sin politikk for kulturformidling til born og unge. Den kulturelle skulesekken skal medverke til at elevar i skulen får oppleve, gjere seg kjende med og utvikle forståing for profesjonelle kunst- og kulturuttrykk av alle slag."

Komiteen viser til at i dag er det slik at det i all hovudsak er fylkeskommunene som produserer de profesjonelle litteraturproduksjonene. Produksjoner hvor kunsten i litteraturen er i hovedfokus. Fylkeskommunenes fremste fortrinn er et stort produksjonsmiljø innenfor alle kunstarter, noe som tilfører litteraturfeltet større bredde, samtidig som litteraturens egenart ivaretas.

Komiteen vil understreke at på tross av at det nå opprettes en nasjonal aktør på litteraturfeltet, skal fylkeskommunene fortsatt ha rollen som profesjonell litteraturutvikler på lik linje med de andre kunstartene i den kulturelle skolesekken.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg at departementet vil undersøke nærmere om det er behov for klarere og bedre rammer for kultur- og litteraturformidling i bibliotekene. Flertallet vil peke på at folkebibliotekene også skal være en arena for kunstopplevelse for lesning og opplevelse.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil i denne sammenheng særlig trekke frem biblioteket som læringsarena, og da spesielt skolebibliotekenes viktige rolle. Dette flertallet har merket seg at Regjeringen har igangsatt et eget program for skolebibliotekutvikling og mener at dette vil bidra til faglig styrking av skolebiblioteksektoren.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil i denne sammenheng særlig trekke frem biblioteket som læringsarena, og da spesielt skolebibliotekenes viktige rolle. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen har igangsatt et eget program for skolebokutvikling, men mener at skolebibliotekene også må fylles med innhold. Skal bibliotekene være attraktive og stimulere til bruk og leselyst er det svært viktig at skolebibliotekene har et godt og oppdatert bokutvalg. Disse medlemmer er videre svært positiv til et forsterket samarbeid og evt. samlokaliseringer mellom folke- og skolebibliotek der dette er hensiktsmessig.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å utvide innkjøpsordningene for litteratur til å gjelde skolebibliotek i grunn- og videregående skole."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil påpeke at dersom biblioteket reelt skal fungere som både kultur- og læringsarena, må også bibliotekenes bokutvalg reflektere dette. Disse medlemmer vil i denne sammenhengen særlig understreke betydningen av at man i større grad sikrer at bibliotekene har et godt utvalg av faglitteratur/sakprosa, tegneserier, utenlandsspråklig litteratur m.v.

I forhold til sakprosa vil disse medlemmer vise til at innkjøpsordningen for sakprosa ble opprettet så sent som i 2005. Innkjøpsordningen skal sikre utgivelser av ny norsk sakprosa og gi et godt tilbud til lånerne i folkebibliotekene. Ordningen er sjangerorientert og omfatter først og fremst essays, biografier, reiseskildringer og dokumentarlitteratur. I henhold til Regjeringens bevilgning i statsbudsjettet for 2009 vil det kunne kjøpes litt over seksti titler i 2009, noe disse medlemmer mener er for lite.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Venstres alternative statsbudsjett hvor det ble foreslått å bevilge ytterligere 6,8 mill. kroner, noe som ville muliggjort innkjøp av inntil 100 sakprosaittler i 2009. Dette medlem konstaterer at regjeringspartiene stemte mot Venstres forslag da statsbudsjettet for 2009 ble behandlet i Stortinget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at det er viktig at faglitteratur/sakprosa formidles på linje med den øvrige litteraturen som er omfattet av den statlige kulturpolitikken gjennom innkjøpsordningene, for eksempel skjønnlitteratur. Flertallet er kjent med at departementet vurderer en egnet måte for hvordan formidlingen av faglitteratur/sakprosa kan forsterkes i bibliotekene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener videre det er viktig at faglitteratur/sakprosa formidles på linje med den øvrige litteraturen som er omfattet av den statlige kulturpolitikken gjennom innkjøpsordningene, for eksempel skjønnlitteratur. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om hvordan sakprosa kan formidles på lik linje med den

øvrige litteraturen som er omfattet av innkjøpsordningene."

Bibliotekjenester til alle

Komiteen mener at bibliotekjenester til alle er et bærende prinsipp i bibliotekpolitikken.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er derfor tilfreds med at meldingen gir en fyldig omtale av bibliotekjenester til det samiske folket, til nasjonale minoriteter og til minoritetspråklige.

Komiteen er også glad for den økte satsingen på fengselsbibliotek som har vært gjennomført de siste årene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, registrerer med tilfredshet at meldingen legger grunnlaget for at pasientbibliotekene også blir administrativt forankret i helsevesenet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Regjeringen vil overføre ansvar for drift og finansiering av bibliotekjenester i helseinstitusjoner til helsevesenet. Disse medlemmer peker på at dette blant annet vil bety at Pasientbiblioteket på Rikshospitalet overføres fra Kultur- og kirkedepartementets budsjett og over til helsesektoren uten at midlene øremerkes. Disse medlemmer frykter at finansieringen av Pasientbiblioteket dermed settes i spill, og at tilbudet på sikt blir svekket eller lagt ned. Disse medlemmer ber Regjeringen sørge for at Pasientbiblioteket ved Rikshospitalet opprettholdes og videreutvikles.

Komiteen er glad for styrkingen av Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) og mener dette er det viktigste bibliotektilbudet til landets blinde og svaksynte. Komiteen er kjent med at lyd- og blindeskriftbiblioteket til KABB (Kristen arbeid blant blinde og svaksynte) gir et svært viktig og supplerende tilbud til denne gruppen. KABBs utgivelser kommer i tillegg til tilbudet fra NLB og er derfor en naturlig del av det samlede nasjonale tilbudet av bibliotekjenester til blinde og svaksynte.

Komiteen viser til at barn, unge og voksne som helt eller delvis mangler tale, har behov for alternative kommunikasjonsformer for å uttrykke seg og gjøre seg forstått. Komiteen viser til at det under behandlingen av stortingsmeldingen om språk ble tatt opp at en halv prosent av Norges befolkning mangler talespråk på grunn av medfødt eller tidlig

ervert skade, som for eksempel slagpasienter eller ofre for trafikkulykker. Mange med cerebral parese, muskelsykdommer, autisme og andre utviklingsmessige vansker, har verken tale eller motorikk til å mestre tale- eller tegnspråk, men har ofte normal språkforståing og samme behov – om ikke større behov enn andre – for å kunne kommunisere. For mange av disse er alternativ eller supplerende kommunikasjon (ASK) det eneste alternativet. Komiteen ber om at det også blir vurdert om et tilbud til denne gruppen inngår som en del av et nasjonalt bibliotektilbud. Komiteen viser i den forbindelse også til Innst. S. nr. 239 (2008–2009), innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:72 (2008–2009).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil peke på at det er nødvendig å styrke bibliotekene som bidragsytere i inkludering, integrering og kulturelt mangfold. Det flerspråklige bibliotek (DFB) yter viktige bidrag til hele sektoren på dette området. Gjennom denne tjenesten kan alle bibliotek yte bedre tjeneste til sine brukere.

Komiteen er også gjort kjent med at det har sneket seg inn en feil om utlånstallene til Det flerspråklige bibliotek (DFB) i meldingen. Under punkt 12.4.2 om Det flerspråklige bibliotek står det på side 43 at avdelingen har hatt en nedgang i utlånet i 2007. De korrekte tallene er en økning på 11 prosent i Oslo og 8 prosent i resten av landet – altså en kraftig oppgang. I 2008 var økningen av utlånet i Oslo på 0,5 prosent og til resten av landet på hele 10 prosent.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene i Fremskrittspartiet, er kjent med at prosjektet norsk-russisk bibliotek- og informasjonstjeneste ved Sør-Varanger bibliotek i Kirkenes har vært en suksess, og at prosjektet ofte framholdes som et godt eksempel på hvordan bilateralt kulturarbeid kan drives. Kontakten og samarbeid over grensene i nord øker, og det er derfor viktig å styrke det norsk-russiske samarbeidet om bibliotektilbud, og utvikle tilbudet i takt med behovet i regionen. Et sterkere grenseregionalt biblioteksamarbeid bør bli en viktig del av den norsk-russiske kulturhandlingsplanen. Flertallet ber departementet vurdere om det nasjonale ansvaret for russisk litteratur bør legges til Sør-Varanger bibliotek.

Komiteen har blitt gjort oppmerksom på at gjennom "Bok til alle"-nettverket, som er organisert av organisasjonen "Leser søker bok" (LSB), har folkebibliotekene fått en ressurs for å nå fram til dem som ikke er gode til å lese, enten fordi de har et annet

morsmål eller fordi de har lesevaner eller er uvante lesere. Nettverket omfatter om lag 150 folke- og fengselsbibliotek, med LSB som sentral organisator og leverandør av bøker, faglig kompetanse og praktisk hjelp for å nå ut til målgruppene. I takt med opptrappingsplanen for fengselsbibliotek er LSB i ferd med å inkludere alle fengselsbibliotek i "Bok til alle"-nettverket i løpet av 2010. I tillegg har 18 fylkesbibliotek gjennom avtaler med LSB tatt på seg rollen som regional utviklingsaktør i "Bok til alle"-arbeidet. Alle partene forplikter seg til samarbeid for å gi et godt boktilbud og drive omfattende formidling overfor for eksempel minoritetsspråklige, dyslektikere, leseuvante, folk med ADHD og alle andre som sliter med å lese.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at det er viktig å videreutvikle det systematiske utviklingsarbeidet til "Leser søker bok" for at bibliotekene skal gi et godt bibliotektilbud til minoritetsspråklige.

Komiteen er kjent med at Norsk teaterråd driver Dramas – Norges eneste manusbibliotek på nett. Dramas ble lansert i 1999 og skulle være et tilbud om utlån, rådgivning og rettighetsklarering til landets amatørteatergrupper. Dramas tilbyr nå de samme tjenestene til frie grupper, studenter, kulturskoler, grunnskoler, videregående skoler, høyskoler og andre innenfor det frivillige kulturfeltet. Komiteen mener dette er et viktig tilbud til hele landet og mener at tilbudet bør kunne videreutvikles.

Komiteen er kjent med at det flere steder er opprettet "transportbibliotek" som et samarbeid mellom bl.a. lokale bibliotek og organisasjonene i næringsen. Komiteen mener denne typen arbeidsplassbibliotek er spennende satsinger og kan være modeller for videre satsing på bibliotektilbud på arbeidsplasser.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen å utvide innkjøpsordningene for litteratur til å gjelde skolebibliotek i grunn- og videregående skole.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om hvordan sakprosa kan formidles på lik linje med den øvrige litteraturen som er omfattet av innkjøpsordningene.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen snarest mulig om å igangsette en kompetansereform gjennom et kompetanseutviklingsprogram for biblioteksektoren. Satsingen på et kompetanseutviklingsprogram skal gjelde for hele neste stortingsperiode, og tydeliggjøres gjennom en forpliktende opptrappingsplan.

Forslag fra Venstre:*Forslag 4*

Stortinget ber Regjeringen snarest mulig om å igangsette et investeringsprogram for biblioteklokaler. Satsingen på et investeringsprogram skal gjelde

for hele neste stortingsperiode, og tydeliggjøres gjennom en forpliktende opptrappingsplan.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til meldingen og sine merknader og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

St.meld. nr. 23 (2008–2009) – Bibliotek Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 9. juni 2009

May-Helen Molvær Grimstad

leder

May Hansen

ordfører

